

Conta Guy le Querrec que al lloc de la massacre de Wounded Knee hi ha una placa que assegura que allí es va entaular una gran batalla entre els lakota, una branca dels sioux, comandats per Big Foot i el Setè de Cavalleria. Cap altre acte de guerra ha estat beneficiat amb tantes condecoracions. La història oficial omet que la tribu de Big Foot no presentà batalla i que la intenció última dels blancs era obtenir els jaciments d'or de les Black Hills, que pel tractat de Fort Laramie del 1868 s'havien cedit als indis. Més de cent anys després, els lakota continuen lluitant pel reconeixement d'aquesta i mol-

Memòria visual d'un poble

Una trentena de fotografies i una única mirada. En l'exposició 'Sur la piste de Big Foot', que s'exhibeix actualment a la seu de l'EFTI a València, el fotògraf francès Guy le Querrec aprofundeix en la tragèdia d'un poble tan indomable com vulnerable, l'indi, que no es resigna a desaparèixer.

Imatge del cirque riu de la marxa en homenatge a Big Foot, captada prop de Lantry, a la reserva del nu Cheyenne. A la dreta, els genets travessen el coll de Big Foot, al Parc Nacional de Bad Lands. L'onze dia de ruta. Les temperatures van arribar a baixar fins als 50° C sota zero.

GUY LE QUERREC

mer contacte amb els indis que participaven en l'homenatge musical a dotze cèlebres líders guerrers. D'Albuquerque partiria cap a Dakota del Sud; Rochard volia enregistrar cants tradicionals de les tribus locals. Allà s'assabentà de l'organització d'una cavalcada que, el proper desembre, commemoraria el centenari de la massacre de Wounded Knee. Els indis l'anomenaren "Sobre la pista de Big Foot". La ruta destriada a penes modificà l'original i tingué etapes idèntiques. A més, l'oratge va ser gairebé igual de gèlid que aquell altre hivern, amb temperatures entre 35 i 50° C sota zero. L'home medicina es convertí en pedra angular de tot el projecte; guiava tant la marxa com els esperits dels genets que la integraven. Un segle separava Big Foot i els seus d'aquests indis obstinats a no deixar que la memòria de tot un poble s'escolara de la història com aigua entre els dits. I, tanmateix, tot semblava romandre igual que aquell llunyà desembre del 1890, quan innumerable fil de robí solcaren la catifa blanca que la neu havia estès en les terres salvatges.

'Oyaté'. "En una entrevista per a l'emissora France Culture, un periodista em preguntà per què m'interessava per la història de la meua família bretona. Jo li vaig respondre que volia saber com era abans d'existir", comenta Le Querrec. La reivindicació de la seua ascendència bretona ha estat un dels trets determinants de la personalitat del fotògraf i, sense dubte, ha contribuït a una

millor comprensió de la situació del poble indi. Ell prové d'una cultura on la superstició i la llegenda es barregen quotidianament amb la realitat i on el pes de la tradició oral és decisiu. Aquests trets constitueixen la primera cruïlla de camins amb la cultura índia. Però n'hi ha d'altres, com ara la lluita pel reconeixement d'una identitat particular o la voluntat d'articular novament els bocins del seu orgull com a poble que ha existit històricament i que pretén continuar existint. Quan Le Querrec s'afegí a aquella cavalcada que cercava el retrobament amb les arrels i el soterrament dels fantasmes, el projecte era un altre. La il·lusió de Rochard era realitzar un documental. Per això, Le Querrec decidí abstenir-se de publicar les fotografies. Finalment, el projecte de documental s'estroncà i deu anys després, l'obra fotogràfica de Le Querrec sortiria a la llum. Algú de l'agència Magnum regalà tres de les imatges de la mostra a un amic nord-americà, que resultà ser l'escriptor Jim Harrison, una figura que mai no ha amagat la seua implicació amb la causa índia. Impactat, no dubtà a brindar la seua col·laboració en el pròleg del llibre que recull les fotos. Ací Harrison afirma: "Malgrat la temperatura polar, aquestes fotos encendran un foc en el vostre esperit, un foc que durarà sempre si sou éssers humans dignes d'aquest nom. El que resta per decidir és si a Amèrica som col·lectivament éssers humans." Una qüestió que no es dirimirà fins que no es demane perdó a un poble que, des que entrà

tes altres injustícies i, encara que els seus clams solen perdre's en el buit, de tant en tant hi ha algú que els escolta.

Un retruc del destí. Una llarga amistat uneix Guy le Querrec i el productor de jazz Jean Rochard. A les acaalles del 1989, Rochard preparava la gravació d'una cançó dedicada al cap indi Sitting Bull, inclosa en el disc *Oyaté*, que en llengua lakota significa "el poble". Rochard convidà Le Querrec a la gravació. La invitació despertà en ell aquella antiga fascinació infantil pels indis. Hi acceptà i al gener del 1990 viatjà a Nou Mèxic. Allí establí un pri-

Un moment de descans en el novè dia de ruta, prop de Bad River.

en contacte amb l'home blanc, ha estat boc expiatori de la seua mala consciència. Oyaté, el poble, un poble de tèrbols ulls negres que encara cova la secreta esperança que les ferides infligides algun dia deixaran de sagnar.

La darrera marxa dels lakota. Corria l'any 1888 quan Wovoka, un xaman de Nevada, començà a estendre la *ghost dance religion* o gospel. Anuncià que la terra moriria, però resuscitaria purificada i seria heretada

pels indis. La fam i la misèria que assetjaven els lakota els tornà receptius a aquest missatge salvífic. Però el Govern dels blancs, emporuguit tot i que el poble indi era cada cop més feble, s'alarmà davant l'activisme que promovia la nova religió. Les autoritats van prohibir els ritus, però els indis feren cas omís. Aviat, les tropes de l'exèrcit tractaren d'aixafar la resistència de la reserva de Pine Ridge. Short Bull i Kicking Bear es feren forts en l'escarpat refugi de Stronghold i enviaren missatgers a Sitting Bull perquè se'ls unira. Però abans que abandonara la reserva de Standing Rock fou assassinat sense pietat. La notícia s'escampà com un reguerol de pólvora, i Big Foot, un dels líders lakota més importants, decidí marxar cap a un lloc més segur, aconsellat per Red Cloud, un sioux alineat amb els blancs. A Porcupine Creek, el Setè de Cavalleria interceptà el grup, la majoria dones, nens i ancians. Una pneumònia consumia ràpidament el mateix Big Foot. Per recomanació dels soldats, acamparen a Wounded Knee Creek i allí, amb quatre canons Hotchkiss i centenars de metralladores s'establí el cercol del

Una cavalcada per la memòria d'un poble

Dakota del Sud, 15 de desembre del 1990. Un nodrit grup de genets es lleva abans del trenc d'alba. El cel és un teló de foscuria impenetrable que es tanca sobre la neu enlluernadorament blanca. L'atmosfera es descompon en fragments de vidre que s'incrusten als globus oculars i a la pituitària. Rostres d'angles pronunciats on les ombres es demoren, tots aplegats en un cercle ritual amb una càrrega d'electricitat indescriptible. Una oració. Arranca la cavalcada. En la primera etapa arribaran fins a Standing Rock, el lloc on fou ajusticiat Sitting Bull. Des d'ací, continuaren al llarg de tretze etapes més volejant les aigües congelades del riu Cheyenne; travessaren el Parc Nacional de Badlands, on s'ubica el Pas de Big Foot, i creuaren el comtat d'Haakon fins a Red Water Creek, ja en la reserva de Pine Ridge. Finalment, el 28 de desembre, establiren el seu campament al gimnàs de Porcupine on romangueren tancats en memòria dels avantpassats que periren en la massacre de Wounded Knee. Com el primer dia, van seure silenciosament tot dibuixant un cercle, un cercle màgic que havia de connectar-los amb el fantasma d'un pasat que no acaba de trobar descans definitiu. I que no ho farà mentre el Govern dels Estats Units no admeta que qualificar de "batalla" els fets de Wounded Knee és una ficció major que qualsevol *western* de Hollywood.

qual molt pocs aconseguirien fugir. L'endemà de matí, els soldats obligaren els indis a depositar les armes. Yellow Bird, l'home medicina, advocà per la batalla; Black Coyote, un home sord, començà a forcejar amb un dels soldats i la seua carabina es disparà. Aquest malaurat tret desencadenà un esclat de violència brutal i innecessari que segà la vida de més d'un centenar d'indis en menys d'una hora. Big Foot morí amb una bandera blanca a la mà; un nadó continuà xuclant llet dels pits de la mare, abatuda pel foc indiscriminat. La darrera marxa dels lakota havia estat consumada.

"Apunte amb l'ull dret, però el meu pensament està a l'esquerra." Guy Le Querrec no és un home gaire tradicional, ni com a fotògraf ni com a persona. Nascut a París, en el si d'una família proletària d'origen bretó, Le Querrec s'inicià aviat en el món de la fotografia i es formà al *backstage*, els bastidors, de les més importants bandes de jazz franceses. Els seus treballs traspuen una militància gens dissimulada; concep les seues obres com un compromís amb la part de la societat que retrata. Els anys que passà a l'agència Viva el decantaren definitivament cap al gènere del reportatge social, que desenvolupà àmpliament un cop integrat en Magnum. Ha viatjat per quatre dels cinc continents i en tots ha sabut guanyar-se el respecte de les persones que capturava en un obrir i tancar d'obturador. Potser justament per no haver permès que la seua càmera objectivara la realitat, per la convicció de mantenir el pensament a l'esquerra, ha aconseguit trencar la distància i fer de l'objecte, un subjecte inusualment pròxim. Admet que, en ocasions, li ha mancat tacte, com quan, menyspreant els costums indis, el primer dia de cavalcada penetrà en el cercle d'oració. Però sap esmenar-ho amb el seu humor planer. Diu un proverbi africà que "l'estranger sols veu allò que coneix", però ell s'ha servit de la curiositat i la intuïció per superar els tòpics i els prejudicis i anar més enllà de les obvietats de la superfície. Aquest és el secret de la seua fotografia: una profunditat immensa.

Cristina Simón

Sine nobilitate

Marta Pessarrodona

Nosaltres els suecs

Sempre he sentit dir que, els americans si són bons, en morir, van a París. Francament, no sé si això té cap paral·lelisme entre nosaltres. Els valencians de Catalunya, per exemple i com és el meu cas, si som bons, on anirem quan morim? On aniran els catalans de València? Extensible als valencians de Mallorca o als mallorquins de Catalunya, és clar. En qualsevol cas, més existencialista, en vida voldria ser sueca, potser perquè he llegit massa el "Cant espiritual" maragallià, sector autèntic, Joan. Potser perquè l'acer és més sòlid que les taronges valencianes o la fruita lleidatana o la fruita seca tarragonina o les carxofes del Prat. En qualsevol cas, per bé que conegui poc Suècia, admiro honestament la seva mescla de riquesa i sobrietat, per no parlar —encara que jo sigui de lletres— de l'atur zero de què gaudeixen. Tot paradís té dimonis, però, i no fa pas gaires anys que una empresa sueca per poc desfà patrimoni ecològic espanyol. Ja ho sé.

Tanta meditació sueca, que m'agradaria haver fet a Ales Stenar, un cementiri viking impressionant prop de Malmö i Lund, per tant, al sud d'aquest país, ve a propòsit d'un cert rebombori arran d'una cosa tan antiga com un quadern diàrístic de Dag Hammarskjöld (1905-1961). Ell era un suec secretari general de les Nacions Unides que va morir en accident aeri en una de les seves missions al Congo. Enterrat a Uppsala, les seves notes-dietari, deixades a la tauleta de nit de la seva morada de Nova York, van ser publicades al cap de tres anys als Estats Units sota el títol de *Markings* ("Senyals"). La versió era de Leif Sjöberg i posada en solfa pel gran poeta de llengua anglesa W. H. Auden (un britànic nacionalitzat americà). Com que Hammarskjöld és, per als suecs, una figura més emblemàtica del que ho és per a nosaltres Companys, a punt de marcar el centenari del seu naixement, un diplomàtic jubilat, Kai Falkman, es proposà restituir el text. Per començar, canvia el títol suec *Vagmarken*, que en anglès va resultar en *Markings*, per *Waymarks* ("Fites"), basant-se en la Bíblia (Jeremies 31;21), versió anglesa (i bellíssima, dit sigui de passada) del rei Jaume. Consultada la Bíblia de Montserrat, la meua (també bellíssima), si em crec el diplomàtic suec, ho deixo en "Fites", mentre la meua admiració per la gran poesia d'Auden resta incòlume, que consti.

En hores baixes pel que fa a traduccions a la llengua catalana i no pas per culpa dels traductors, saber de la preocupació sueca per una bona traducció anglesa de les notes-diari de l'antic secretari general de les Nacions Unides em fa cobejar una vegada més ser sueca. Un país que jubila prematurament els seus traductors amb un sou vitalici que, des d'aquí, no podem ni somiar. Per cert, recordo que els dec un poema sobre Ales Stenar, com reclamen cada any dels seus poetes convidats. Ho he estat, de convidada, i per ser poeta en llengua valenciana de Catalunya. Nosaltres els suecs..., certament.